

KIADATLAN NÉMET LABAN CZ VERS.

Az újbányai városi levéltárban 8-adrétű borítéktalan füzet van, melynek első lapjain igen érdekes németnyelvű labancz költemény olvasható.

A költemény 18, 8 soros versszakból áll, a b, c, d, ee, ff rímekkel. A vers nem költői, hanem elsősorban történeti szempontból érdekel. Rendkívüli közvetlenséggel van megírva, keletkezésének ideje a szatmári béke utáni korra tehető. Sajnos, hogy sem a kéziratból, sem a versfejekből nem tudjuk, ki a szerzője, avagy leírója; a füzetkében név egyáltalában nincsen említve, lehet, hogy az elveszett borítékra volt írva. Azt sem tudjuk, hogyan került a levéltár foliánsai közé. A költeményből azonban az író egyéniségére némiképp következtethetünk. Szerzője német, labanczpárti ember lehet, a mi nemcsak abból látszik, hogy nem érti, nem érzi át a küzdelem jelentőségét, mert a magyarokat hűteleneknek, lázadóknak nevezi, kiket Isten büntet s kiket versében hűségre és vallásosságra int, hanem egészen határozottan a 14 versszak eme sorairól:

»Gott aber war mit uns,
All Anschlag Waren Vmbsonst.«

E költeményen kívül a füzetke néhány hasznos tudnivalót, ú. m. ezüst fehéritését, beteg lovak gyógyítását, nyulak és patkányok elleni szereket, megfulladt legyek életrehozását, továbbá latin, német, tót imát s több efféle tartalmaz.

Újbánya 1703-ban valószínűleg a többi bányavárosokkal együtt kurucz kézre került,¹ 1709-ben pedig Heister csapatai jönnek oda.² Újbánya lakói akkor még túlnyomólag németek; az egyik hadi út — Lévától Selmece felé — elvezet ugyan mellette, de sem keleti, sem nyugati irányban nem folytatódik, őrség befogadására is sokkal alkalmasabb az északra (kb. 12 km.) fekvő Zsarnócza (Dóczy-kastély) és a délre fekvő (11 km.) Garam-Szt-Benedek (kolostor), a honnan azután a Nyitra völgyébe is igen alkalmas az út. Talán e körülményeknek tulajdonítható, hogy Újbánya a fölkelés alatt nem volt nagyobb szerepű. — Mégis érdekes emléket őrzött meg e korból.

A szerző az első versszakban a magyarokhoz fordul, figyelmezteti őket, milyen keményen büntette Isten az engedetlenséget, tartsanak Istenhez. Azután egymásután megszólítja a mozgalom vezetőit. Rákóczyval kezdi, szemére veti a felkelést. A többi, rá vonatkozó sor sajnos, eltörlődött. Majd Bercsényihez intézi szavait, ki a fölkelést leghathatósabban előmozdította s kinek tetteit majd számon kéri Isten. Eszterházyt kérdi, vajjon hány győzelmet aratott? Vaynak mondja: »ime, mi a jutalmad, meghaltál már az országnak.« — Károlyival: »másképp áll a dolog, de

¹ Gróf Széchényi György levele b. Ebergényi Lászlóhoz, id. Thaly Kálmán: Ocskay L. II. Rákóczy fejedelem dandárnoka és a felsőmagyarországi hadjáratok 1703—1710. cz. munka 26. l.

² U. o. 422., 426. és 424. l.

erről hallgatunk, csak nevetünk egyet.« Vak Bottyánt is említi: mért nem vájta ki félszemét, mikor annyira bosszantotta? Forgáchról is megemlékezik, ki hűtlen volt urához a császárhoz s búskomorrá lett. Bezerédy is sokat zsarnokoskodott a népen s a szegények jajkiáltásait meghallgatta Isten, pallossal büntette. Ocskay, a ki annyit gyujtogatott, ellenség kezébe került, ki »zálogba vette fejét.«

Ezek után így folytatja: Lám ti lovagok, saját országtokból annyi zsákmányt szereztetek, a parasztok már azt hitték, hogy istenei vagytok, most ellenben így sóhajtanak: Isten! könyörülj rajtunk!

Mit nyertél Magyarország? Városaid, falvaid elégték, néped megromlott; a kevélykedőt Isten háborúval, éhséggel és pestissel büntette. S mennyi göggel harcoltatok! De Isten velünk volt. Hol van a pénzre vert libertas, tán a szemét közt!

A végén biztatja őket: éljenek Isten parancsolatai szerint, legyenek hívek a királyhoz s tartsák meg a törvényeket.

A vers gót betűkkel van írva s ekkép szól:

1.

D... Vnger damit du tracht
Wie hart dich Gott gestraffet
Nur nehme wohl in Acht
Was Vngehorsam machet
Hab stets vor augen Gott
In aller deiner Noth
Vnd gib dem Nechsten dein
Gleich seelig wirst du sein.

2.

Was hat *Rákóczy*¹ dir
Für Vntreÿ ein geschaffet
Weil du das Lant alhier
Aufrührisch ganz gemachet
All dein Omnipotentz
Kombt in gering zu allen
Das auch . . . geschlossen du
. Schande zu.

3.

Wo . . . *Bercsényi*² schon
Mit seinen Witz und Sinnen
Der die Rebellion
Zum höchsten helfen sPinnen

Will schreyen Wahr undt Hohn
Von dem Wirdt Gottes rach
Zu jener Welt wahrhafft
Erfordern Rechenschafft.

4.

Vnndt *Ezterhazy*³ dich
Williglich gefraget haben
Was gestalten grosse Sieg
Vyctorien hanthaben
Hast du erhalten noch
Sollest antworten doch
Aber du schweigest still
Weil schon versPillt das sPill.

5.

Vor dich *Vaj*⁴ Adam sPill
In dem König der gestalten
Hast practicieret Vill
Doch wenig Sieg erhalten
Deiner Rebellion
Die Bringt dir solchen Lohn
Das Du mit grösten sPott
Nun bist dem Lande Todt.

¹ 1676—1735-ig.

² 1665—1725-ig.

³ *Antal* 1676—1722-ig.

⁴ 1681—1711 ig.

6.

*Károlyi*¹ zwar mit dirr
 Hat es Vill ander Sachen
 Weil da Von schweigen wir
 Vnd thun dar zur nur Lachen
 Ihm sey doch wie ihm sey
 So schliess ich doch hirbey
 Das du doch mamliert
 Dein Treues alt Geblüeth.

7.

Häst Du gefolgt der schrift
 Nicht das gebott Verbrochen
 Vndt dir mit Einem Gifft
 Das letzt aug ausgestochen
 Weils dich geärgert hat
 Das Selbe früh und sPat
 Bis dich *Vak Bottyan*²
 Ins grab geführt hat.

8.

*Forgach*³ hat ribillirt
 Dem Kayser seinem Herrn
 Zwar doch dabey Hadierth
 Dem Teutschen Herr Von fern
 Würdt Endlich doch citirt
 Aufs höchst vercarresirt
 Vndt durch Melancholey
 Vnsinnig gar darbey.

9.

Auch *Bézéredyi*⁴ kandt
 Gerechter Gottes Strassen
 Mit Vorgenommen Bundt
 Entweichen keiner massen
 Der armen Ihr Geschrey
 Vmb seine Tyraney
 Hatt Gott endlich erhört
 Vndt ihn gestraff durch Schwerdt.

10.

*Ocskay*⁵ dergleichen mehr
 Schätzen undt Tyrannen
 Hat practicirret sehre
 Zu letzt Thät ihms gereyen.
 Das glück Baldt wandet sich
 Weil er gar wunderlich
 In feundes Hände kam
 Ders Hautb zu Pfande nahm.

11.

In Summa Ritters Leüth
 Ihr hoch undt nirdrig Stande
 So ist dir reiche Beüth
 Durch Krieg auss eÿern Lande
 Die Ihr so hoch geschätzt
 Vndt jezund doch zu letzt
 Sag jeder O wir Arm
 Gott Vnser sich Erbahrn.

12.

Auch du Bauers Mann
 wirst wohl erfahren haben
 Vie sie gelandet an
 Dir Contribut Vndt gaben.
 Du hast ja schon Vermeint
 Dass sie dein Götter sein
 Wie klagst du dich den jetzt
 So hertzlich erst zu letzt.

13.

Was hast nun Vngerlandt
 Jetzundt zum bschluss erworben
 Städth Flecken sindt verbrandt
 Auch laudt und leüth verdorben
 Mit Krieg Pest Hungers noth
 Hat dich gestraffet Gott
 Wer weiss Warumb ers thuth
 So strefft er Stoltzen Mueth.

¹ 1668—1743-ig.² 1635 v. 40—1709-ig.³ *Simon* 1699—1729-ig.⁴ *Imre* † 1708-ban.⁵ 1680—1710 ig.

14.

Mit wass vor grosser macht
Vnd Prailen manichs falten.
Mit Hochmuth Stolzer Pracht
Hab Trotzset der gestalten
Gott aber war mit uns
All Anschlag Waren Vmbsonst
Habt meistens Kürtzer ziehn
Sich von dem Landt verziehn.

15.

Vo seindt die Libertasch
So auf der Müntz geschlagen
Jetzt seindt's Gemüsch gemasch
Auch Vntern Mist vergraben
Auf deinen Haltz hast du
Noch einen Galden dartzu
Schau wie schon mancher hier
Ihm gebet schöne Zier.

16.

Nun führt euch zu Gemüthe
All die Ihr intressiert
Wie manches Gutts Geblüthn
Ihr grausamb habt Verführt

Gott wirdt euch für den all
Zu gwissen Zeit einmahl
Betracht wass ihr gethan
Also wirdt sein der Lohn.

17.

Nun alles ins gemein
Hoch nidrig Jung undt alten
Last eüch ein Vahrung seyn
zu straffen mancher falten
Lebt sittsamb fromb allzeit
Befehlt Gott Creütz Vndt Leydt
Ja der so gar den Todt
Für eüch gelitten hat.

18.

Bleibt Treü dem König stätts
So Euch Gott ander kehren
Vndt haltet vest die Gesetz
Sonst seydt ihr all verlohren
Ein Gott ein Tauf Ein Glaub
Die Bringen keinen Raub
Die Vntreü schlägt sein Herrn
Dass müst ihr selbst böwährn.

*Reiković D.*KISFALUDY SÁNDOR LEVELEI BEZEREDJ GYÖRGYHÖZ.¹

Sümegeh, October 12-kén 1832.

Kedves Gyurim!

Mint Tóninak megigértem, hogy Pestről haza jövelelemmel, mihelyt lehet, meglátogatom, mivel bizonyosnak hallám, hogy Ő a' gyermekekkel egygyütt a' Cholera elől Kőszegről Sennyébe vonta magát, a mult hónap 27-kén Sennyébe mentem. Senkit sem találván otthonn, Rumban, életemnek egygyik legrútabb éjtszakáját töltöttem.

A' múlttakat feledékenységbe kívánván meríteni, barátságosan szerettem volna veled bold: Feleségem' javainak egy harmada eránt végezni, oly formán, hogy ez némelly a' környülállásokhoz alkalmazott változtatásokkal Taxis Ferdinandra nézve is megállhasson. Azonban esmerév

¹ A leveleket Kisfaludy Sándor közvetlenül felesége Szegedy Rozália halála után sógorához Bezerej György alnádorhoz, a kőszegi ker. ítélőtábla elnökéhez intézte, a kinek felesége Szegedy Antónia vala, a Kisfaludy Sándorné öccse, Szegedy Ignác és Rosty Katalin leánya.

mind Téged, mind magamat, 's attól tartván, hogy némelly oldalról különböző érzésünk' és gondolkozásunk' módgya barátságos egygyezésünknek talán úttýában állhatna, Szegedyt, kinek semmi követelése rajtam, sem nékem ő rajta, kértem volt meg Pesten, hogy, ha lehet egygyeztetne öszve bennünket.

Ő ezen felvállalt missióját hamar elvégezte, minekutánna Te Eötvösre vetődvén, magadat végképpen így nyilatkoztattad ki:

1° Hogy én az ezüstnek egy harmadát vissza adgyam.

2. Hogy én neked fizessek 1000 ftkat pengőben, mellytől 6 esztendeig a' kamatot nem vennéd.

3. Hogy a Diszeli portziót refateállyam; de halálomig, vagy halálodig bírhasam, esztendei egy arany fizetés mellett.

Én erre most még nem felelek meghatározottan, hanem ide mellélve megküldöm bold: Feleségem' javainak mivoltára, történeteire, környűállásaira, és a' fenn forogható kérdésekre nézve észrevételeimet, és kinyilatkoztatásomat. Ezen Irást azon esetre, ha meg nem tudunk egygyezni, mint már kevés reménységem vagyon, vissza kívánom, hogy ez, a' mit a' sok oklevelekből öszveszedtem, és többszer leírva nincsen, a' ne talán folytatandó pörben a' kérdésben lévő ügynek kivonata helyett szollgályon.

Itt futólag csak a' következendőket kívánom előleg említeni:

1° Szegedy azt mondá, hogy bold: feleségemnek jutott mobiliái az ezüsttel egygyütt becsú szerint mintegy 4600 fra mennek. Ezen Summa még Scála alá is esik. És Te ennek egy harmada' fejébe 2500 fkat tudtál kívánni! — Egyéberánt ezen Conscriptió csak pusztá előadás: mert sem a' Vármegye küldöttsége, sem az osztozó testvérek alá nem írták.

2. Az ezüstöt mindég bold: Feleségem tartotta magánál. Tudtomra ebből a' tácza, az osztoगतó hosszú kalán, egy két evő kalán, és többnyire minden kávé kalán hibázik. Ezen utolsók részszerint elvesztek, részszerint eltörtek. Halálakor felfordúlt házomban olyan ezüst is veszett el, mellyet a' múlt tavaszkor Pesten vettem. Általlyában sok más is elveszett házomban hosszszas betegségei miatt ezen utolsó időben, midőn az almáriumokba hol egygyik, hol másik cselédet kellett küldözgetnie távollétemben.

3. Az aszszonyi ékességekre nézve, mellyeknek én soha birtokában nem voltam, sőt a gyöngyökön kívűl nem is esmertem, és így, hová lettek, nem tudhatom, minden téendő kérdésekre előre is protestálok. Ezeket bold: Feleségem, ha eladta, vagy magára, vagy szegényekre fordította, a' mit tennie szabad volt, hírem és tudtom nélkül történt. Ezt ő leginkább akkor cselekedte méltó keserűségében, mikor néhai Rosty Antal néki és másoknak tudtára adta, hogy Te, ki javainak legjobb részét az ingyennél is olcsóbban birtad, (mert az épületeket sem fizetted-meg) a' Szalabéri jószágának eladása után, melly Szegedynek utóbb olly nagy hasznot hajtott, mindenütt azt hirdetted, hogy sequestrumot kérsz ellene. Ennek következése volt utóbb többi javaitól is megválása.

4. A' Diszeli portzióhoz, melly olly csekély, éppen nem ragatz-

kodom; annyival is inkább nem, minthogy a' fassionális Summának egy negyed részén két annyit tudnék mindgyárt ott szerezni. De ragatzkodom ahhoz, a' mi ezen portzió'n fekszik.

5. A' gyöngyöknek darabja egy ezüst forintra becsültetett; de most Pesten a' vásárban nem ígértek többet 12 garasnál pengőben. Ha mindazáltal Tóninak tetszenék ezeket a' becsű árrán megtartani, örömet szolgálok néki. A' pénzt nem kellene letenni, hanem csak obligatiót adni a Veszprími Káptalannak. Az ezer pengő forintnak kiegészítése az én kötelességem fogna lenni.

6. Ha pörre kél a' dolog, mint már gondolnom kell, csak azt fogom sajnálni, hogy a' Kámi jószágának szerencsétlen általadását, a' rendetlenül tett fizetéseket, úgy, hogy soha nem lehetett rá bizonyosan calculálni, a' pörben ismét fel kellene melegíteni, a' mit, ha lehetne egészen ki szeretnék emlékezetemből törlni. Azt is igen fognám sajnálni, ha bold. Feleségemnek örökös betegségei miatt, a Patikára és orvosokra tett, és 32 esztendő'k óta sok ezerekre menő költségeit kellene allegálnom. Ha azt kellene majd megmondanom, a' mit az egész vidékben, sok száz meg száz tanú be fogná bizonyítani, mennyi szegényt tartott Feleségem élelemmel, és mennyit ruházott.

Minekutánna Te azt tudtad mondani, hogy a' Kámi jószágot úgy vetted-meg, mint idegen, holott mi akkor azt a' testvérinél is erősebb hajlandóságból tettük, a' mi szegény Rózinak még sirjában is fájhat, és a' miért én magamat most is megőrüléssel vádolhatom, — tehát ilyen érzés és gondolkodás mellett barátságos egygyezésre nem tarthatok számat. Azért csak azt kívánom részemről jelenteni: hogy Compromissionális Bírák elejbe ügyünket bocsátani nem akarom; hanem, vagy egygyezzünk-meg barátságosan, és ez solennizáltassék, Taxis miatt, Vice Ispány, Főbíró, és Eskütt előtt; vagy mennyen pörünk minden forumon keresztül.

Azonban ezért ne nehezteljük egymás' személyére. Mondjuk meg az Igazat, és ha nem egygyezhetünk, várjuk másoktól az ítéletet.

Élly boldogul! — Tónit és gyermekeidet csókolom

K. Sándor.

Sümegeh, November 22-kén 1832.

Kedves Gyurim!

Vettem leveledet a' mellékes irománnyal. Hogy eddig nem válaszoltam, az az oka, hogy bizonyosság végett, előbb az osztálybéli, megbecsültt mobiliáknak összeírását kívántam Szegedytől kezemhez venni. Megígérte, hogy leírattya számomra, (az eredetit kezeiből ki nem akarván bocsátani) de ez még máj napig sem történt. E' nélkül pedig lehetetlen, sőt igen meggondolatlan lépés volna magamat elhatároznom. Hogy azonban azt ne gondold, hogy ellensége vagyok a' barátságos egygyességnek, addig is tudodra azon oklevél-béli fogyatkozást, mellyen mind a' barátságos egygyességnek, mind a' pörnek alapulni kell.

Így lévén a' dolog, a' következendőt nyilatkoztatom ki:

1° Én minden esetre inkább kívánok veled egygyezni, mint pört folytatni. De azt magad is általláthatod, hogy nem csak magaddal lévén dolgom, az egygyességnek okleveleken kell alapúlni.

2. Én veled téendő egygyességemben, ha a' legrationábilissab számvetés után többre menne is kívánságod, mint a' számvetésnek resultatuma, csekélyebb summát nem fogok tekinteni: mert Rózi Tóninak az épületek' fejébe, a' minek igazság szerint le kell vonattatni, csak 350 fkat fizetett-le; de másként vagyon ez Taxisnénél, kinek 1300 fkat fiztünk-le.

Ennél fogva kívánságom az volna, hogy várnád be azon, reménylem, igen rövid időpontot, míg a' fenn említett oklevelet kezemhez vehetvén, elhatározott szándékomat megírhatom, és csak akkor idéztesz pörbe, ha magunk között egy igazságos számvetés után meg nem történhetik az egygyesség. Ne gondold pedig azt, hogy csak időt kívánok ez által nyerni. Ezen gyanúnak tőlem elharittása végett inkább azt ajánlom, hogy az egygyességnek esetére nézve a' fizetéseknek dátuma előbb kezdődgyék.

Azt is declarálom, hogy az egygyességnek esetére, mihelyt ő boraimat eladhatom, mindgyárt le fizetem, ha lehet, az egész summát, vagy nagyobb részét, reménylvén, hogy Taxis részére nem fog a' pénz mindgyárt felvétetni.

Egyéberánt Tónit tisztelvén, kívánom, hogy valamennyien boldogul éllyetek!

K. Sándor.

Kedves Gyurim!

Szűkkeblűségben, miolta élek, sem physice, sem moraliter soha nem szenvedtem. Megbizonyítottam ezt akkor, mikor utolsó pillanatig vonakodó Feleségemmel Kamot néked általadattam, — adattam, mondom, mert ha én vesztetre nem erőlködtem volna, soha az a' Tiéd magadé nem lessz vala. Ő, a' boldogult nálamnál okosabb, én Ő-nálánál szívesebb és indulatosabb voltam. Ő Téged jobban esmert, mint én, ki az embert, míg egészen nem esmerem, mindenkor csak szebb oldaláról szoktam tekinteni. Indulatos szívességem 's barátságom Teerántad nyomban csak hamar büntető ostorunkká vált; az volt huszonkét esztendeig; 's az még most is reám nézve. Feleségemnek huszonkét esztendei keserűségét, melynek kifakadásait néha tapasztaltad, meggondolatlan, heves jószívűségem szerzte; és azért megérdemlettem, hogy még halála után is szenvedgyem a' leginkább általam fontt ostornak csapásait. — Te azt hányád szememre, hogy én Néked ártottam? — Ha tettetnek elbeszélése Néked árthatott, vallyon az elbeszélő, vagy az elbeszéllett cselekedet oka-e? — a' feleletet magadra hagyom. Te kámi szerzeményeddel a' Világ előtt minden időben úgy dicsekedtél, mintha mink élhetetlenek, pazarlók volnánk, 's te a' leg szerencsésebb acquisitor. Ez igaz; és nem irigylem: mert méltó, hogy minden iparkodó gyümölcsét szedgye fáradozásának; de jó — és nagyszívűségünket erántad, így ellenünk fordítani, és utóbb még sequestrummal is fenyegetni, — milyen cselekedet lehetett ez? —

a' feleletet ismét magadra hagyom. Mit tettem én éretted előbb is, és az új egygyesség után utóbb is, azt, mint az engem csapkodó ostornak egygyik ágát, egy részről, mint keserűséget, más részről, mint meggondolatlan jószívűségemnek büntetését, de mellette mégis mint nemes tettemnek szerencsétlen emlékét, magamnak tartom. — Bocsáss — meg, hogy szívemet nyomó érzelmeimet kifakadni engedtem, minekelőtte akár egygyesség, akár pör által egymástól örökre megválunk.

Te mind Szegedy előtt, mind én — előttem azt nyilatkoztattad, hogy a' kámi jószág' birtokába léptedet úgy tekinted, mintha mint Idegen léptél volna bele. Ezen helytelen mostani tekintetedet könnyen megczáfolhatná benned a' múlttnak igaz emléke: mert mint legjobb barát és atyafi léptél, 's léphettél csak Kámba; és csak a' belépés után lettél Idegenné. De ha úgy van, hát én is elnyomom meggondolatlan tévedésemnek büntető emlékét, hogy hálátlan földbe jó búzát vetvén, konkolyt arattam, és én is csak mint Idegen akarok veled végezni. Azonban Idegenek, sőt ellenségek is szoktak 's tudtak néha egygyesség által magok között végezni. Kolozsváry Miklós ugyan azt hiszi, hogy Teveled lehetetlen embernek egygyezni a' nélkül, hogy a' szembetűnő haszon mindenkor részedre ne legyen, és kívánságod egész mértékben ne tellyesedgyék; de minekutánna meg vagyok győződve arról: 1) hogy nemesebb lelkű, 's noha a' gavallérság fáj szegény legénynek, mégis gavallérosabb egygyességet már lehetetlen ajánlani, mint mellyet én itt ajánlok; 2) hogy a' lelki esméretet, Igazságot, törvényt már lehetetlen tovább űzni, a' nélkül, hogy túlsággá, sőt öngyilkossággá, következőleg bolondsággá ne vállyon; 3) hogy többet ajánlok, mint sem magad kívántál; tehát reményelem, hogy akár mint néhai jó barát 's atyafi, akár mint idegen és ellenség, meg fogsz ajánlásommal elégedni.

Ide mellékelve megküldöm bold: Feleségem javai eránt számvetésemet, úgy mint Egygyesség-projectumot. Én minden írásokat felforgattam, és a' mit csak távolról is az örökösöket illetőknek találtam, felgyeztem.

Szegedy által nékem a' következő egygyességet projectáltad: 1) Hogy a mobilíák' fejébe fizessek általlyában 1000 fkat pengőben, mellyektől csak hat esztendő lefolytta után fizessek kamatokat. — 2.) Hogy a' meglévő ezüstnek harmadrészét természetben adgyam vissza. — 3.) Hogy a' Diszeli portziót refateállyam néked; de holttomiglan, vagy holttodiglan bírhasam egy aranyért esztendőnként.

Az 1-sőre nézve szabad választásodra hagyom: vagy fizetek néked az ide mellékelte Computus szerint 1694 f 21 xroat váltókban, a' míg le nem teszem a' pénzt, tüstént folyó Interestekkel, a' mi hat esztendő múlva az Interestekkel egygyütt 2304 f 9 xra megy váltókban, és hátra lévő vitalitius fizetésedre is, melly 1832 diki, 18 májusig járt volna, keresztet vetünk; — vagy kívánságod szerint mindgyárt adok 1000 pengő ftokról szálló adós levelet, mellytől a kamatok csak 6 esztendő lefolytta után fognak jární, és vitalitius fizetésedről számot vetünk. De ezen második esetben is mégis azt kívánom, hogy a projectáltt egygyesség íratassék általad alá azon okból, mivel Rád nézve ugyan semmi

külömbőséget nem tesz, de rám nézve igen nagyot: minthogy Taxisnének osztálykor az épületek' fejébe 1300 f. a scála szerint 1130 f. 25 xr WW fiztetett ki. Két bőrét egy embernek lehúzni pedig még a' Török-nél sem gyakorlott igazság- és törvénytétel. Az első ajánlásnak elfogadása esetében, ha tetszik, a' pénzt leteszem, mihelyt boraimat eladhatom.

A' 2-ra, az Ezüstre nézve, mint látod, többet ajánlok, mint sem kívántál, midőn a hibázó ezüstöt is megtéríteni szándékozom az osztálybéli becsű szerint.

A 3-ra) A' Diszeli portzió, mint Te is nálam jelentetted, maradjon utóbbra, más útra; vagy, ha lehet, barátságos egygyességre: mert azon csekélységen, melly 1000 f W W sem ér, nékem temérdek gondom, aggságom és sok pénzem fekszik, a' minek most Te veszed hasznát: értem a' kámi épületeket és több efféléket.

A' számvetés Czikkelyeire nézve következők észrevételeim:

I.) Az osztálybéli ingó javak' száma és becsűje mind azon eredeti Conscriptióból vagyon kiírva, melly Eötvösön vagyon. Erről bizonyossá teheted magadat, ha azon oklevelet kezvedbe veszed. — A' gabona, bor, fejérruha, és ágy-némű a' Conscriptióban nincsenek megbecsülve, mivel mióta Hazánk fennáll, az illy féle ingó javak még soha senki által nem kívántattak vissza. Nem hihetem, hogy Te lennél az első, ki ezen túlságokra tudnál vetemedni; kivált midőn a' házi eszközökből, keveset kivévén, majd nem mindent megfizetek, a' minek 32 esztendő után már pora sem lehet — meg.

II.) Hogy az activa adósságok 1810 diki November 15 ken fizetettek — le Rosty János Apát' halála után, arról magadnál is lehet oklevél.

III.) A' Hengei activa adósságról Te talán semmit sem tudtál; de én szégyenleném magamat magam előtt, ha mocskos haszonkeresésből akármit el tudnék titkolni.

IV.) Berhidáért bold: Feleségem soha az itt jegyzett summánál többet kezéhez nem vett.

V.) Az aszszonyi ékességekre nézve szükségesnek találok azt megjegyezni, hogy az osztálybéli Conscriptióban a' Rozáliának jutottak között csak 5 arany gomb van feljegyezve és a brilliant rózsáról szó sincsen, mégis, minthogy közösen vezetett Prothocollumunkban ezt találtam írva: »Rózi eladta Tóninak a' brilliant rózsát 150 ftokon« tehát azt is Computusba vettem. Hihető, hogy ez Tóninak jutott osztályba; utóbb Tóni Rózinak elcserélte; 's végre pénzért ismét vissza vette. Tóni talán jobban fog erről emlékezni. A' mint látod, még a' bika alatt is borjút keresek, csakhogy kielégíthesselek, és ez által a' pört elkerülhessem, időmet és életemet jobb 's nemesebb célra kívánván fordítani.

VI. Az eladott portziókra nézve, a' mennyire az ezekből vett pénz fellyül haladgya az adósságokat, mellyeket bold: Feleségem a' maga neve alatt tett, és kifizettettek, a' barátságos egygyességben azon fellyül maradó summát 465 f 57 x W W megajánlom: nem azért, mintha magamat arra kötelesnek érezném, hanem ismét azért, hogy a' pört elkerülhessem. Itt van helye annak, hogy nékem kijelentett véleményedet

előhozzam: Te azt állítod, hogy én az eladott portziókból bejött pénzt magam csekély szerzeményeire fordítottam, és leginkább azon okból, mivel 1810-ben, midőn Kámért Te 10000 f ó bankót lefizettél, én Sümeghen házom 'elejét megépítettem. De tudd meg azt, hogy én az előtt már 1809-ben Gróf Amadénak 12000 fját, mellyek bold: Feleségem által 1802-ben a' tűz és dög szerencsétlenség után vétettek — fel, kifiztettem, és pedig a magam nevére több helyeken felszedett pénzekből. Az ebből következő ítéletet magadra hagyom. Átallyában, hogy az itten fennforogható kérdés' tekintetében megnyugtathassalak, ki talán azt gondolhatnád, hogy az általam projectáltt egygyességnek elfogadása által velem jót tennél, a mit, mint minden czéledat most már elértt Úr bizonyosan nem akarsz, 's más részről talán azt gondolhatnád, hogy a' pör által ezen oldalról nyerhetnél, a' mit örömet el nem eresztenél, — emberségemre, becsületemre, és nemesi szavamra szentül megtartandó, következő ajánlást teszem: *Vedd által törvényes oklevél mellett, minden adósságomat; és én Tenéked a' 12019 f 44 xr W W eladási summát egy fertály esztendő múlva, ha testemről ruhámat el kell is adnom, kész pénzben lefizetem, és fellyül reá a Diszeli portziót legittlen ingyen visszaadom.*

Az ezüstre nézve szükségesnek találok, hogy a' meglévő ezüst törvényes bizonság előtt, mérték szerint osztassék három egyenlő részre, és sors vonás által vegye minden rész a magáét. Ezen módot Taxisné örökössére nézve, minden jövendő kétségek eltávoztatására tartom szükségesnek: kivévén, ha Te oklevél mellett az evictiót magadra vállalod Taxisra nézve. Ezen esetben, kívált ha Taxis 'ezüstyét magadhoz is veszed, csak hogy mennél előbb mindentől megszabadulhassak, a' mi másé, az egyenlő mérték' kieszközlése után szabad választást is engedek. Az egygyes kalanak' elveszését csak a' napokban tudtam meg, midőn az ezüstöt megvizsgáltam: mert bold: Feleségem' életében az soha sem volt kezem vagy gondviselésem alatt. A múltt tavaszkor Pestről a boldogúlttnak önnön kívánságára egy fedeles, kettős só és paprika tartó szelenczét hoztam. Ez is elveszett.

A' számvetésben történhetett hibákra nézve, szabad óvást teszek fel minden részre.

Ez végső Declaráció. Tőled függ a' választás. Én meg vagyok győződve arról, hogy nemesebben már nem viselhetem magamat. S végső kérésem is az, hogy, ha lehet, a' dolgot ne juttassuk pörre: mert esmerven félséget nem szenvedő természetemet, attól tartok, a' mit most még gondolni sem akarok. És hogy én ilyen egygyességre akartam lépni, annak minden időben megbizonyíthatása végett ezen Egygyesség projectumot vidimáltatott Copiában meg is tartottam.

Tónit tisztetem. Élly boldogúl!

Sümeghen Xber 7 kén 1832.

Kisfaludy Sándor.

Sümegeh December 12 kén 1832.

Kedves Gyurim!

Bold: Feleségem javai eránt végső Computusomat, melyre az egygyességet is alapítani kívánom, tegnap küldöttem Erenyére. A' sok levél 's írás forgatás több időbe került, noha eleget siettem, csak hogy által essek ezen engem nyomasztó állapoton. Ott végkeppen kijelenttem magamat; kiöntöttem minden keserű érzésemet is, csak hogy, ha lehet, örökre megmenekedhessek tőle.

Csudálom, hogy a' Boldogúlttnak gyöngyei eránt tett rendelése is most már nyugtalanított. Ez volt szegénynek leg nagyobb öröme utolsó nyavalyás esztendeijében. Lássad, ha a' Jóltévőnek szíve 'érzeményeit még sírjában is marczangolni nem általod. A' csekély fényűzés azon gyöngyökkel valóban nem érdemli meg, hogy azon jó, melly a' Szegedy névnek itt örök áldásokat szerezne, miátta dugába dűllyön. Én részemről borzadok azon gondolattól, hogy a' Jóltévőnek ezen az egész emberiséget nemesítő szándéka ne tellyesedgyék, — borzadok még attól is, hogy ez azon Testvérenek nevében forgattassék — fel, kit életében legjobban szeretett. 'S hogy ez ne történnyék, hogy 'a boldogúlttnak emléke ezen áldásaitól meg ne fosztattassék általad, inkább én kívánok ismét áldozatot tenni: Vedd által, ha tetszik ezen gyöngyöket fele becsú árrán, az az darabját 30 xrokkal ezüstben, és vonnyuk le ezen summát az általam fizetendőből. A' többinek terhét én kívánom viselni. Ha ezen ajánlásom nem tetszik; tégy, a' mit vagygyaid szerint tenni el nem mülaszthatsz. De azután ne énnem, hanem magadnak tulajdonítsd, ha Feleségem' szent szándékának oltalmazásában az egész világ előtt árnyék szállhatna read. — Élly boldogúl!

K. Sándor.

Sümegeh Januar 21 kén 1833.

Kedves Gyurim!

Ezen hónap 13 kán írt leveledet tegnap vettem. Igen örülök rajta, hogy ez előbb kezemhez jött, mint sem törvényes Intetésedre már kész feleletemet szolgabíró Urnak elküldhettem volna. Sokért nem adnám, ha ez nem történik vala. Ezen Intetés engem annyira elbőszített és elbúsított, most megvallom, hogy — azon szempontból tekintvén a' dolgot, mintha minden legszebb 's nemesebb emberteteményen a' sorsnak átka, és nyommasztó vaskeze fekünnék, el voltam szánva és tókéllyve a' legnagyobb túlságokra is, csak hogy boldogúltt Feleségemnek legfőbb életnyugalmát szíve 'szent érzelmének gyümölcset, 's létének áldást hagyó nyomait megmenthessem, és a' Szegedy névnek a' vidék szegénnyeinek szívében örök emlékoszlopot emelő végrendelésének fogamatot és öröklétet szerezhessenek. 'S méltán bízhatom abban, hogy minekutánna ezen dolog Téged, 's különösen Feleségedet és Gyermekeidet velem egy mértékben érdekelheti, megfogjátok nékem bocsátani, hogy a' kérdésbéli végrendelést felforgatni vágyó minden szándéknak egész erőmmel ellene szegeztem magamat. —

Azért utolsó ajánlásodnak megörültem, noha azt csak némelly módosításokkal fogadhatom — el, de a' mellyek rád nézve semmi különbséget nem tesznek, rám nézve azonban igen nagyot: mert így minden kérdésen és kereseten túl esvén, végre megnyughatom. Ezen módosítások a' következendők:

1.) Úgy vélem, meg vagy arról győződve, hogy a' bold: Feleségemnek javairól szóló, és kezednél lévő számvetés részemről a' legnagyobb lelki esmérettel történt, és állításom igazságos. Minekutána Taxis' részéről minden bizonnyal, és méltán is csak a' Te cselekedeted fog sínormértékül vétetni; kívánom, és kérlek, hogy azon részemről liquidáló Számvetés vétetvén barátságos egygyesség' alapjául, az szerkeztessék transactionális oklevélbe, és az irattassék általad alá, azon éréntéssel, hogy Reád nézve a' Diszeli portzió eránt való kereseted még fenn maradna, akár barátságos egygyességre, akár törvényes útra. E' szerint az egy egy harmad részre általam fizetendő summa tenne 1998 f $1\frac{1}{3}$ xr WW, mellyből Te részedről levonatván az épületekért le fizetett 304 f 20 x — maradna néked fizetendő 1694 f 21 x WW. Taxis' részéről az 1998 f $1\frac{1}{3}$ xrből levonatván ugyanaz épületekért lefizetett 1130 f 25 xr, maradna néked fizetendő 868 f 16 xr WW. Ezt úgy kell feltennem, mint Conditiot, sine qua non: mert tedd magadat helyembe: — ha egyszer egygyik féllal pört kell folytatnom; hát a' hozatandó Itélet után, vagy én nékem, vagy Tenéked fogna fájni. Ezt el akarom kerülni.

2.) A' 65 lat ezüstnek természetben vissza adását egészen elfogadom. És ezt ugyan ezen Transactióba bele kívánom tétetni.

Ezen Transactio Te általad alá írva lévén, a' Diszeli Portziónak tekintetéből Te és én ismét új Transactióra lépünk, mellybe bele foglallyuk már a' Diszeli portziót is. Ezen Transactióban az Ezüstről szóló pontot ismét egészen elfogadom. Itt egészen tetszésedre kívánok cselekedni.

A' mint futólag bold: Feleségem' jegyzéseit az ezüstről megtekintettem, azt találtam, hogy a' két nagy Gyertya tartó és néhány kalán, egy részről, és a két kisebb gyertyatartó, a' nagy kávé Kánna, és két nagy gömbölyű lábas só tartó más részről, éppen kétszer 65 lat ezüstöt fogna tenni. Jelentsd-ki, a' magad ezüstyéhez képest, mellyik részt kívánod inkább, vagy gondolod hasznavehetőbbnek. Én azt szolgabíró előtt megméretvén, által fogom adni adnak, kit általvételére rendelni fogsz.

Most már csak a' gyöngyökről, és a Diszeli Portzióról van még hátra a' kérdés; ezekre nézve következendő módosítást kívánok és kérek Tőled:

1°) A' gyöngyökből Te 1000 szemet kívánsz általadattatni? — Ennyi nincsen. A' végrendelésben is csak 830 darabról van szó, melly 1000 pengő forintokra becsültetett. Leveled' vétele után mindgyárt megolvasván a' gyöngyöket, azoknak számát így találtam négy, nagyobb, kisebb füzetben: 1) 73 darab. 2) 158 darab. 3) 253 darab. 4) 333 darab. Azon kívül van két kővel, vagy üveggel kevert 45 darab. És 9 darab fúratlan. — Mind öszvevéve 871 darab. — Ennél többet nem adhatok által, mert nincs. A' gyöngyökből 100 darabot Taxisnének aján-

dékozott férjhez menetelek. Ezt végrendelésében is említi. 100 darabot másra fordított, a' mit sohasem nyilatkoztatott — ki, hová. Azt tartják Sümeghen, hogy a' Sümeghi csudálatos képnek ajándékozta. A' többi elveszett, midőn egykor Úrnapi Processión nyakán egy sor elszakadván, elhullott. — Ezzel már tehát meg kell elégedned. De meg is elégedhetsz: mert az 1000 f pengőt nékem kell lefizetnem a' végrendelés' fejébe; és a' Diszeli portziót ingyen adom által, bár némelly módosítással is. — A' gyöngyökre nézve mind az én, mind a' Te bátorságodra nézve, szükségesnek, de igazságosnak is tartom, hogy a' fellyebb említett előleges Transactióban is említés tétessék ezen gyöngyökről annyiban, hogy Te a' végrendelést ezek eránt a' Curiális Decisiók' utasításához képest: *De Succ: Nro 27.* elesmered.

2.) A' Diszeli Portziót általadom, és refateáloom; de nem most mindgyárt, hanem jövő Sz: Mihálynapkor; úgy mind azonáltal, hogy a' hegyvám tartozást, és az egy szekér Badacsonyra állítandó szénát már egész esztendőre Te vegyed. Én addig csak a' malom részt húzom, mellyből egyéberánt is már csak 2 köből búza, és 15 köből rozs van hátra. Az árenda Contractus is csak addig tart, melly szerint kész pénz semmi sem fizettetik, hanem csak a' malom és hegy vám szállítatik ingyen házamhoz, és egy szekér széna vitetik ingyen Badacsonyra. Tavalyi egy szekér szénám is még hátra vagyon; ezt még magam veszem az idén. Hibás azon állításod, hogy az általam kivánt 1000 f WW kamattya nem járna mivel én birtam a' jószágot. Azon 1000 f Kámért tétetett le általam, a' mit Te birtál, és használtál, nem pedig én. —

Most már tehát ne calculálly többé, hanem üss-fel: mert akár hogyan calculálsz, ha igazságos akarsz lenni, és ha magad helyett Idegent képzelsz ellenem, hát meg kell vallanod, hogy enyim a' veszteség, fel sem vévén azt, hogy sok okokra nézve megérdemlettem volna tőled, hogy tekintet legyen reám; de a' miről már régen letettem. —

Taxisra nézve fel kell venned azt, hogy nem csak semmi rövidséget nem szenved, a' liquidáló számvetés szerint, hanem bizonyosan nyer, minekutánna a' Szegedyvel tett Transactió szerint Taxisnak 2000 f: pengőnek kifizetése van lekötelezve, melly summa néki majorennis korában ki fog Szegedy által fizettetni.

Élly boldogul! —

K. Sándor.

Sümegh Február 4 kén 1833.

Kedves Gyurim!

A' legjobb 's tisztább lelkiismerettel aláírhattad volna azon projectált, 's okokon épült egygyességet, mind azért mivel annak foglaltatya oka, hogy fizetnem kell, mind azért mivel igazság szerint csak annak kellett volna megtörténni, de még azért is, mivel, ha megtörténni volna is, Taxis még sem kötelezhetne volna. Azonban, ha lelked' esméretével ellenkezik, hát kívánságom megszűnik: mert valamint magam lelken' esmérete ellen tenni nem szoktam, úgy azt mástól sem kívánom.

Te ezen legutólszor projectáltt egygyességet silányoknak mondod. Hát nem veszed észre, hogy ez sokkal több, mint a' mit legelőször kívántál?

— Te 1000 pengő forintot kívántál hat esztendei kamatok nélkül; 's én most ugyan annyi pénzzel, 's mindgyárt folyó kamatokkal vagyok köteles B. Feleségem' végrendelését végre hajtani. — Te a' Diszeli portziót holttunkig egy arany árendába nálam akartad hagyni; és most ingyen, mindgyárt általadatni kívánod. — Te a' dolgot csak magad részéről veszed-fel.

De tapasztalván, hogy a' te praetendáltt engedéseid részemről nőttön növvő veszteségek, tehát az általad ajánlott Egygyességet elfogadván, azt alá is írva két exemplárban ide mellékelve megküldöm, azon kérelemmel, hogy az egygyiket általad, vagy Tóni által is alá írva Zabó Péter úr által kezemhez vissza küldeni ne legyen terhedre.

Itt még következendőket kell észre vennem:

1^c) Az ezüstöt, kívánságod szerint, általadom annak, a' kit az általvételre kezéd írása által meghatalmazottnak tapasztalni fogok.

2.) A' gyöngyök' átvételére projectálly valamely módot. Talán legjobb volna, ha Barczánéra bízna az átvételt: mert én arany erem miatt most olyan állapotban vagyok, hogy csak egy napi útát is vesze-delem nélkül nem tehetek.

3.) Diszel eránt a' fassiót meg fogom tenni, mihelyt Veszprímbe mehetek, hol a' Káptalannal úgy is végeznem kell B. Feleségemnek vég rendelése eránt.

4.) A' Diszeli portziónak általvételét, 's adását azért kívántam Sz: Mihály napkor, hogy az árendás kezemben legyen, ki még tavalyi Badacsonyi szénámmal is tartozik, és hogy azon csekély gabonát addig húzhasam, minekutánna a' jég annyira elvert, hogy az elvetés után alig maradt valamely gabonám. — A' Diszeli molnárnak nálam Cautionális pénze vagyon; ellenben nékem is van nála pénzem az előbbi, ott megholt molnárnak restantiájából, melyet a' mostani mint terhet elvállalt. — De még az a' környülállás is fenn forog itt, hogy az előbbi molnárnak halála után az új molnár sok reparációkat tett a' malomban, mellyeket árendásom a' tavalyi árendából fizetgetett ki. A' reparációk most is folyton folynak; de ezeknek már nem én fogom hasznokat venni. Hogy tavaly hátramaradt egy szekér szénámat Badacsonyon ugyan a' Diszeli termésből vehessem, és a malomra tett, most már néked gyümölcsöző költségeim megtéríttessenek, lelki esméretedre és discretiódra bízom. —

Végre arra kérlek, hogy azon Irományt, vagy általam egygyesség-nek projectáltt Deductiót küld ezen alkalommal kezemhez vissza, hogy azt Taxisnak meghatalmazottjával közölhessem.

Egyéb eránt ély boldogúl! —

K. Sándor.

Közli: MARÓTHI REZSÓ.